

СПЕЦИФІКА ВИКЛАДАННЯ КУРСУ "ЛІТЕРАТУРНА КОМПАРАТИВІСТИКА" ДЛЯ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ

У статті розглядаються теоретичні аспекти дисципліни "Літературна компаративістика" та узагальнюється досвід її викладання на факультеті філології та журналістики Херсонського державного університету. Зокрема подаються основні завдання курсу, вимоги до знань і вмінь студентів; перераховуються теми, визначені авторською навчальною програмою; аналізуються методи організації і здійснення навчально-пізнавальної діяльності майбутніх філологів. У матеріалі також представлено форми оцінки навчальних досягнень студентів із дисципліни.

Ключові слова: методика викладання, вищий навчальний заклад, студент-філолог, навчальна програма, інноваційні методи навчання, оцінка навчальних досягнень, літературна компаративістика.

Постановка проблеми. Одним із пріоритетних завдань у галузі вищої освіти є підготовка сучасного учителя-філолога, здатного гнучко реагувати на виклики часу. Значною мірою його виконанню сприяє уведення до навчальних планів нових дисциплін. Однією з них є "Літературна компаративістика". У другій половині ХХ ст. разом із теорією та історією літератури вона посіла провідне місце в зарубіжних університетах. В Україні через ідеологічні заборони "Порівняльне літературознавство" з'явилося серед вишівських курсів лише після здобуття незалежності і сьогодні вивчається у більшості вищих закладів освіти, що готують філолога.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковане розв'язання проблеми дослідження. За два десятиліття з'явилася програма курсу "Основи компаративістики" Д. Наливайка, уперше на пострадянському просторі надруковано підручник "Порівняльне літературознавство" (автори В. Будний та М. Ільницький) [2], накопичено цінний досвід викладання цієї дисципліни, зокрема в Національному університеті "Києво-Могилянська академія", Львівському національному університеті імені Івана Франка, Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича, Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка та ін. Однак методика цього курсу потребує подальшої розробки.

Мета статті – узагальнити досвід викладання "Літературної компаративістики" на факультеті філології та журналістики Херсонського державного університету.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ця дисципліна адресована студентам напряму підготовки 6.020303 Філологія* і покликана виробити у майбутніх фахівців уявлення про світовий літературний процес як систему національних літератур, загальнолюдську значимість яких вимірюють їхньою мистецькою та історичною своєрідністю. Серед основних завдань курсу: формування у студентів-філологів знань з історії зародження та становлення літературної компаративістики; характеристика предмету порівняльного літературознавства, структури, завдань і статусу компаративістики, її основних положень, а саме: типів та видів міжлітературних зв'язків у національних, регіональних і світових літературах; знайомство з провідними напрямками порівняльної галузі – вивчення генетичних і контактних зв'язків, типологічних досліджень, інтертекстуальних студій, міждисциплінарних підходів до літератури; встановлення взаємин порівняльного літературознавства із суміжними галузями. Оскільки предмет викладається для майбутніх учителів української мови та літератури, до програми увели тему "Система взаємозв'язаного вивчення літератур". Вона завершує курс і передбачає розгляд таких питань: етапи становлення системи взаємозв'язаного вивчення літератур у вітчизняній методиці; методика з'ясування сутності контактних зв'язків на уроках літератури; особливості залучення генетично-контактних зв'язків у процесі вивчення літератури; методика формування уявлення учнів про типологічні подібності.

Опанувавши дисципліну, студенти повинні знати: предмет, об'єкт порівняльного літературознавства; його структуру, завдання і статус; еволюційні етапи компаративістики; взаємини із суміжними галузями; основні напрями порівняльного літературознавства; типи та види міжлітературних зв'язків; провідних українських та зарубіжних компаративістів. Вивчення курсу сприяє виробленню умінь користуватися термінологією компаративістики та суміжних наук; аналізувати компаративістичні дослідження; встановлювати типи та види міжлітературних зв'язків; розробити конспект уроку з використанням компаративного аналізу художнього твору.

Авторська навчальна програма із "Літературної компаративістики" передбачає опрацювання таких тем: "Вступ", "Еволюційні етапи порівняльного літературознавства", "Порівняльно-генетичний підхід", "Переклад як форма міжлітературних взаємин", "Порівняльно-типологічний підхід", "Тематичний рівень компаративістики", "Компаративна генологія", "Концепція інтертекстуальності", "Система взаємозв'язаного вивчення літератур" [1]. Відповідно виокремлено два модулі, кожен із яких містить лекційні, практичні та самостійну роботу студентів.

На заняттях із літературної компаративістики комплексно використовуються різноманітні методи організації і здійснення навчально-пізнавальної діяльності студентів та методи їх мотивації. Під час вивчення курсу практикуємо традиційні форми лекцій: вступну, програмно-тематичну, підсумкову. Із метою активізації і стимулювання уваги студентів та залучення їх до спільної роботи з осмислення матеріалу використовуємо елементи проблемного викладу та бесіди. Наприклад, опрацьовуючи "Тематичний рівень компаративістики", пропонуємо майбутнім філологам поміркувати над питанням "Чому терміни "вічні", "світові образи", "мандрівні мотиви й образи" професор Анатолій Волков вважає породженням літературознавчого європоцентризму?", навести приклади міфологічних, фольклорних, релігійних, легендарних, літературних, заснованих на історичному матеріалі традиційних сюжетів та образів тощо. На практичних заняттях майбутні вчителі поглиблюють знання, здобуті на лекціях та в процесі самостійної роботи. Також формуємо у студентів навички аналітичної діяльності, ораторського мистецтва, вміння обґрунтувати свої судження, вести наукову полеміку, сприймати аргументи та позицію опонента. Для цього використовуємо словесні (слово викладача, бесіда, відповідь на поставлене запитання, виступ із повідомленням, рефератом), наочні (демонстрування) та практичні методи навчання (виконання поставлених завдань, у тому числі тестових різної форми). У розрізі самостійної роботи студенти опрацьовують теоретичні праці, зокрема статті Ролана Барта "Від твору до тексту", Е. Касперського "Про теорію компаративістики", Д. Наливайка "Стан і завдання українського порівняльного літературознавства", та матеріали із різних напрямів сучасної літературної компаративістики⁴ виступають із повідомленнями на заняттях, виконують наукові роботи.

Із метою формування професійних компетенцій широко впроваджуються інноваційні методи навчання, що забезпечують комплексне оновлення традиційного педагогічного процесу. Це, наприклад, комп'ютерна підтримка, впровадження інтерактивних методів навчання (робота в малих групах, мозковий штурм, опрацювання дискусійних питань тощо). Так, зокрема, готуючи питання про інтермедіальні студії як галузь сучасної літературної компаративістики, студенти підбирають наочний матеріал для висвітлення зв'язків літератури з іншими видами мистецтва (фрагменти кінофільмів, театральних вистав, музичних творів, репродукції картин тощо), а на занятті з теми "Еволюційні етапи порівняльного літературознавства" демонструють підготовлені презентації про творців та представників міфологічної школи, теорії наслідування, антропологічної теорії, біографічного методу, культурно-історичної школи і т. ін.

Для оцінки навчальних досягнень студентів практикуємо як традиційні, так і інноваційні форми. Відповідно до специфіки фахової підготовки з літературної компаративістики використовуємо усний, письмовий, практичний і тестовий контроль. Рівень засвоєння змісту лекційного курсу перевіряється постановкою системи запитань, у тому числі проблемних, виконанням творчих, пошукових завдань, а тем, винесених на самостійне опрацювання, – усними (індивідуальна співбесіда, колоквиум) та письмовими методами контролю (тестування, реферат, самостійна робота). Практикуємо переважно тестові завдання закритого типу із вибором однієї правильної відповіді та на встановлення відповідності. Наприклад: *автором праці "Влада землі в сучасному романі" є:*

- а) Т. Бенфей;
- б) О. Веселовський;
- в) М. Бахтін;
- г) М. Драгоманов;
- д) І. Франко.

Знання, отримані на заняттях із літературної компаративістики, студенти мають можливість використати, зокрема, при написанні випускних робіт, наприклад, із тем "Риси типологічної подібності у повісті Івана Франка "Борислав сміється" та романі Еміля Золя "Жерміналь", "Біблійні мотиви та образи у поезії неокласиків", "Образ міста в однойменному романі Валер'яна Підмогильного та у творі Альфреда Дебліна "Берлін-Александрплац".

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Таким чином, курс "Літературна компаративістика" відіграє важливу роль у загальнолітературознавчій підготовці сучасного учителя-філолога. Його викладання потребує комплексного використання традиційних та інноваційних форм роботи. Перспективи подальшого дослідження вбачаємо у розробці та апробації нестандартних форм лекцій, зокрема лекції-прес-конференції, лекції-дискусії із порівняльного літературознавства.

Використані джерела

1. Бондаренко Л.Г. Літературна компаративістика // Збірник авторських програм навчальних дисциплін літературознавчого циклу для студентів I-V курсів денної, заочної та екстернатної форм навчання. – Херсон: Видавництво ХДУ, 2015. – С. 296-304.
2. Будний В.В. Порівняльне літературознавство: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / Василь Будний, Микола Ільницький. – К.: Вид. дім "Києво-Могилянська академія", 2008. – 430 с.

Bondarenko L.

**THE SPECIFICITY OF TEACHING THE COURSE
"LITERARY COMPARATIVISTICS"
FOR STUDENTS OF PHILOLOGY**

The article deals with theoretical aspects of "Literary Comparativistics" and experience of teaching this course at the Department of Philology and Journalism in Kherson State University. It is noted that this course together with Theory and History of Literature took the prominent place in foreign universities since the late 20th century. In Ukraine due to ideological prohibitions "Comparative Literary Study" appeared among the university subjects after gaining independence and now it is studied in most of educational establishments which prepare philologists. This discipline is addressed to students whose field of study is 6.020303 Philology and aimed to develop future specialists' understanding of the world literary process as system of national literatures, which universal significance is measured with their artistic and historical identity. The article contains basic tasks of the course, requirements for knowledge and skills of students and themes, defined by the author's curriculum. It analyses the methods of the organization and implementation of educational and cognitive activity of students and methods of motivation used in classes, including innovative ones (computer support, implementation of such interactive learning technologies as: work in the small groups, brainstorming, discussing controversial issues, etc.). The article also presents the evaluative forms of students' educational achievements of the discipline.*

It's stressed in the closing notes that course "Literary Comparativistics" plays an important role in general literary preparation of modern teacher of philology, and its teaching requires the integrated use of traditional and innovative forms of work.

Key words: *methods of Teaching, higher educational establishment, student of philology, curriculum, innovative methods of teaching, evaluation of educational achievements, Literary Comparativistics.*

Стаття надійшла до редакції 26.04.2016 р.